चन्द्रनगर गाँउपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५
प्रथम संसोधन २०७९/०३/२५

चन्द्रनगर गाउँपालिका

चनद्रनगर, सर्लाही

मधेश प्रदेश, नेपाल

चन्द्रनगर गाँउपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५

प्रथम संसोधन २०७९/०३/२५

प्रस्तावना : राष्ट्रिय विकासका लागि चन्द्रनगर गाँउपालिका अन्तर्गतका विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाका लागि उच्चगुणस्तरको जीवन पर्यन्त सिकाईद्वारा यस क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने दक्ष, योग्य, सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्न तथा सर्वसाधारण जनतालाई सर्वसुलभ ज्ञान दिन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था अनुकूल जनताको सदाचार, शिष्टाचार र नैतिकता कायम राख्न यस गाँउपालिकामा स्थापना भई सञ्चालन भइरहेका तथा स्थापना हुने विद्यालयहरूको व्यवस्थापनमा सुधार गर्दै विद्यालय शिक्षाको विकास गर्न वाञ्छनीय भएकोले, "नेपालको संविधानको धारा २२१, अनुसूची ८ को बुंदा नं. ८ तथा "स्थानीय सरकार सञ्चालनका सम्वन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७४ को परिच्छेद - ५ दफा २०, २१ र १०२" बमोजिम चन्द्रनगर गाँउपालिकाको गाँउ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ** : (१) यस ऐनको नाम "चन्द्रनगर गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो ऐन चन्द्रनगर गाँउपालिका क्षेत्रभित्र लागूहुनेछ ।

(३) यो ऐन चन्द्रनगर गाँउपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशित भएपछि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) **"प्रारम्भिक बालशिक्षा"** भन्नाले चार वर्ष उमेर पुरा भएका बालबालिकालाई दिइने एक वर्षको प्रारम्भिक बाल शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(ख) **"आधारभूत शिक्षा"** भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(ग) **"माध्यमिक शिक्षा"** भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(घ) **"गाँउपालिका"** भन्नाले चन्द्रनगर गाँउपालिका सम्झनुपर्छ ।

(ङ) **"गाँउ सभा"** भन्नाले चन्द्रनगर गाँउपालिकाको गाँउ सभालाई सम्झनुपर्छ ।

(च) **"विशेष शिक्षा"** भन्नाले दृष्टिविहिन, सुस्त मनस्थिति, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(छ) **"समावेशी शिक्षा"** भन्नाले देहायको शिक्षा सम्झनुपर्छ :

(१) दृष्टिविहिन, न्यून दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिका/ लाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रही दिइने शिक्षा ।

(२) सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि पारिएका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातावरणमा दिइने शिक्षा ।

(झ) **"विद्यालय शिक्षा"** भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(ञ) **"प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा"** भन्नाले प्राविधिक ज्ञान सीप तथा विषयवस्तुको सिकाई गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्र सम्म अध्यापन गराइने शिक्षालाई सम्झनुपर्छ ।

(ट) **"सामुदायिक विद्यालय"** भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको नाफा नकमाउने प्रकृतिको नेपाल सरकार र चन्द्रनगर गाँउपालिकाबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृती प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।

(ठ) **"संस्थागत विद्यालय"** भन्नाले निजी पहल र लगानीमा स्थापना गरिएका नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृती प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ड) **"शिक्षक"** भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ ।

(ढ) **"कर्मचारी"** भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।

(ण) **"तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम"** भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, कार्यविधि, निर्देशिकामा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(त) **"अनुमति"** भन्नाले नेपाल सरकार वा गाँउपालिकाले स्थायी स्वीकृती प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतीलाई जनाउँछ ।

(थ) **"स्वीकृती"** भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार, गाँउपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतीलाई जनाउँछ ।

(द) **"आवासीय विद्यालय"** भन्नाले नेपाल सरकार वा गाँउपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रूपमा स्वीकृती प्रदान गरिएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।

(ध) **"शैक्षिक गुठी"** भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनुपर्छ ।

(न) **"स्थायी आवासीय अनुमति"** भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पी.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुन सुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँछ ।

(प) **"तालिम केन्द्र"** भन्नाले यस ऐन बमोजिम अनुमति प्राप्त गरी विभिन्न सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने संस्थालाई जनाउँछ ।

(फ) **"पुस्तकालय"** भन्नाले गाँउपालिकाबाट अनुमति लिई संचालन भएको विभिन्न पुस्तकहरू संग्रह गरी अध्ययन गर्न उपयुक्त हुने गरी निर्माण गरिएको संस्था जनाउँछ ।

(ब) **"शैक्षिक परामर्श केन्द्र"** भन्नाले शैक्षिक परामर्श प्रदान गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकार वा यस गाँउपालिकाबाट अनुमति वा स्वीकृती प्राप्त संस्थालाई जनाउँछ ।

(भ) **"संघिय शिक्षा ऐन"** भन्नाले संघीय संसदले बनाएको शिक्षा ऐन संझनु पर्दछ ।

(म) **"प्रादेशिक शिक्षा ऐन"** भन्नाले प्रादेशिक संसदले बनाएको शिक्षा ऐन संझनु पर्दछ ।

(य) **"प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत"** भन्नाले गाँउपालिकाको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न तोकिएको अधिकारी सम्भनु पर्दछ ।

(र) **"शिक्षा अधिकृत"** भन्नाले गाँउपालिकाको शिक्षा विभाग/महाशाखाको/ शाखा प्रमुख संभनु पर्दछ।

(ल) **"समिति"** भन्नाले गाँउ शिक्षा समितिलाई सम्भनु पर्छ ।

(व) **"शिक्षा शाखा"** भन्नाले गाँउपालिकाको शिक्षा विभाग/महाशाखा/शाखा सम्भनु पर्दछ ।

(श) **"अभिभावक"** भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे, बजै वा त्यस्ता अभिभावक नभएमा विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई संरक्षण गर्ने व्यक्तिहरू मध्येवाट विद्यालयको अभिलेखमा जनाईएको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।

(ष) **"नमुना विद्यालय"** भन्नाले संघीय कानून, प्रादेसीक कानून तथा स्थानीय कानून बमोजिम निर्धारित मापदण्ड पुरा गरेको विद्यालय जनाउछ ।

(स) **"विद्यालय संचालन, समय र उपस्थिती"** भन्नाले विद्यालय संचालन तोकेको समयमा खोली शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप गर्नुपर्ने र समयमै बन्द गर्नुपर्ने विद्यालय संचालन पुरा समय अवधि भरि प्र.अ., शिक्षक, बालविकास सहजकर्ता तथा कर्मचारीहरू अनिवार्य रूपमा विद्यालयमा उपस्थित हुनुपर्ने, कक्षा संचालन समयमा शिक्षक पुर्ण समय सम्म कक्षामा उपस्थित भई शिक्षण क्रियाकलाप गर्ने, शुक्रबारको दिन टिफिन पश्चात सम्पूर्ण शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको उपस्थितिमा अतिरिक्त क्रियाकलाप अनिवार्य रूपमा गर्ने गराउने भने जनाउँछ ।

३. **विद्यालय खोल्न अनुमति लिनुपर्ने** : (१) गाँउपालिका क्षेत्रभित्र कुनै समुदायले सामुदायिक विद्यालय वा नेपाली नागरिकले शैक्षिक गुठी अन्तर्गत संस्थागत विद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई वडा समितिको सिफारिस सहित शिक्षा अधिकृत समक्ष अनुमतिको लागि निवदेन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा सो निवेदन उपर तोकिएको अधिकारीले आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ र जाँचबुझ गर्दा विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब

देखिएमा तोकिएको शर्त बन्देज पालना गर्ने गरी गाँउ शिक्षा समितिको सिफारिसमा **गाउँपालिका** प्रमुखले अनुमति दिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमति लिई खोलिएको विद्यालयले तोकिएका शर्त बन्देज पालन गरेको देखिएमा गाँउ शिक्षा समितिको सिफारिसमा **गाउँपालिका** प्रमुखले स्वीकृती प्रदान गर्नेछ ।

(४) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूले चाहेमा कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न तोकिएको अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम निवेदन परेमा तोकिएको अधिकारीले सो निवदेन उपर आवश्यक जाँचबझु गर्नेछ र जाँचबुझ गर्दा निवेदन दिने विद्यालयको माग मनासिब देखिएमा माग बमोजिम विद्यालय सञ्चालन गर्न गाँउ शिक्षा समितिको सिफारिसमा **गाउँपालिका** प्रमुखले अनुमति तथा स्वीकृती दिनेछ ।

(६) उपदफा (२), (३) वा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गर्न पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृती दिइने छैन :

(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवनमा सञ्चालन भएका विद्यालय,

(ख) सरकारी वा सावर्जनिक जगगामा भवन बनाई सञ्चालन भएका विद्यालय,

(ग) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दानदातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जगगामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय ।

(७) यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानुनमा जनुसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दा देहायबमोजिम गर्नु पर्नेछ :

(क) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्ने गुठी सञ्चालक (ट्रष्टी) सङ्गठित संस्थाको रूपमा हुनुपर्ने,

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(ख) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्दा ट्रष्टीमा सार्वजनिक गुठी भए कम्तीमा पाँचजना र निजी गुठी भए कम्तीमा तीनजना सदस्य हनु पर्ने,

(ग) शैक्षिक गुठीको आय-व्ययको लेखा तोकिए बमोजिमको ढाचा र प्रचलित लेखाका सिद्धान्तका आधारमा अभिलेख खडा गरी मान्यता प्राप्त लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने,

(घ) शैक्षिक गुठीको तत्काल कायम रहेका ट्रष्टीले आफ्नो जीवनकालमै वा शषेपछि गुठीयारको रूपमा काम गर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोक्न सक्ने छ । तर सावर्जनिक शैक्षिक गुठीको हकमा त्यस्तो उत्तराधिकारी तोक्दा गाँउपालिकाको स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(८) कुनै सामाजिक, परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा **गाउँपालिका** प्रमुखबाट स्वीकृती लिई सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम सञ्चालित विद्यालयले पालन गर्नु पर्ने शर्त तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछन् ।

(१०) माथिका उपदफाहरूमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै विदेशी शिक्षण संस्थासँग सम्बन्धन गर्ने गरी कसैलाई पनि विद्यालय खोल्न अनुमति वा स्वीकृती दिइनेछैन । तर नेपाल सरकारसँग सम्झौता भएमा त्यस्ता विद्यालयहरूलाई पनि गाँउपालिकाले अनुमतिका लगि मनासिव देखेमा अनुमति दिन सक्नेछ । यसरी सञ्चालित विद्यालयहरूलाई नेपाल सरकारले जुनसुकै बेला बन्द गर्न सक्नेछ । यस प्रकारको विद्यालयलाई पनि यस दफाको १ र २ अनिवार्य हुनेछ ।

(११) प्राविधिक शिक्षा संचालन गर्न चाहने विद्यालयको गाँउ शिक्षा समितिको सिफारिसमा **गाउँपालिका** प्रमुखले अनुमति तथा स्वीकृती दिनेछ ।

(१२) विद्यालय सञ्चालन तोकिए वमोजम हुनेछ ।

४. **परीक्षा सञ्चालन र समन्वयः** गाँउपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरूको परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न तोकिए बमोजिमको परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति रहने छ

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

माध्यमिक शिक्षाको प्रकार : माध्यमिक शिक्षा देहायका प्रकारका हुनेछनः (क) साधारण माध्यमिक शिक्षा, (ख) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा, (ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षा ।

विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालनसम्बन्धी व्यवस्था : (१)गाँउपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

शिक्षाको माध्यम : (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अग्रेंजी भाषा वा दुवैभाषा हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकैकुरा लेखिएको भएतापनि देहायको अवस्थामा विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम देहायबमोजिम हुन सक्नेछ :

(क) प्राथमिक शिक्षा मातृभाषामा दिन सकिनेछ,

(ख) गैर नेपाली नागरिकले नेपालको विद्यालयमा अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा तोकिएको अन्य कुनै भाषाको विषय अध्ययन गर्न सक्नेछ,

(ग) भाषा विषयमा अध्ययन गराउंदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुन सक्नेछ,

(घ) अनिवार्य अंग्रेजी विषय अध्ययन गराउंदा माध्यम अंग्रेजी भाषामा नै गराउनु पर्नेछ ।

८. **विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक** : विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम मापदण्ड अनुरूप सिकाइ उपलब्धी हासिल हुने गरी अध्ययन अध्यापन गराउनु पर्नेछ । विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्डभित्र रही स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्न सक्नेछ । सो प्रयोजनको लागि गाँउपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम विकास समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

गाँउ शिक्षा समिति : (१)गाँउपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालयको रेखदेख, समन्वय र व्यवस्थापन गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको गाँउ शिक्षा समिति रहनेछ :

(क) गाँउपालिकाको प्रमुख - अध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य

(ग) गाँउ कार्यपालिकाले तोकेको माथिल्लो शैक्षिक योग्यता प्राप्त कार्यपालिकाको सदस्य मध्ये एक -सदस्य

(घ) गाँउ कार्यपालिकाले तोकेको गाँउ सभाका सदस्यहरू मध्येबाट माथिल्लो शैक्षिक योग्यता प्राप्त कम्तिमा एकजना महिला सहित २ जना - सदस्य

(ङ) विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयवाट एक/एक जना पर्ने गरी गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको दुई जना -सदस्य

(च) समाजसेवी वा शिक्षा विदहरूमध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरको कम्तीमा एकजना दलित -सदस्य

(छ) शिक्षण पेशामा उच्च योगदान पुऱ्याएका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयवाट एक/एक जना पर्ने गरी दुई जना -सदस्य

(ज) गाँउपालिकाका गाँउ शिक्षा अधिकृत वा सो जिम्मेवारी वहन गर्ने कर्मचारी - सदस्य सचिव

(२) समितिका पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यको कार्यकाल ३ वर्षको हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) अन्तर्गत मनोनित सदस्यले आफ्नो पदीय आचरण पूरा नगरेमा गाँउ कार्यपालिकाले जुनसुकै समयमा पनि हटाउन वा वर्खास्त गर्न सकिनेछ । तर त्यसरी हटाउन वा वर्खास्त गर्नु अघि मनासिव माफिकको स्पष्टिकरणको मौकावाट बञ्चित गरिने छैन ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(४) शिक्षा समितिको बैठक कम्तीमा प्रत्येक चौमासिकमा एक पटक बस्नेछ र शिक्षा समितिको बैठक भता कार्यपालिका सरह हुनेछ ।

१० गाँउ शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रको शैक्षिक योजना तयार गर्ने,

(ख) गाँउपालिका क्षेत्रभित्र विद्यालय सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृती प्रदान गर्ने, विद्यालय सार्ने, गाभ्ने कार्यका लागि गाँउपालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने,

(ग) विद्यालयको लागि आवश्यक साधान श्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने, गराउने,

(घ) आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भय रहित बनाउन सहयोग गर्ने,

(ङ) विद्यालयहरूमा लेखापरिक्षण गराउन सूचना आव्हान र सो को सूचिकृत गर्ने र समय सिमा भित्र लेखापरिक्षण नगर्ने विद्यालयलाई आवश्यक कार्वाही गर्ने ।

(च) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाइ जागरूक र सजग वनाउने तथा मापदण्ड अनुसारको कार्य सम्पादन गर्न नसक्ने विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई खारिज गरी नयाँ समिति गठन गर्न विद्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

(छ) शिक्षाको गुणस्तर कायम राख्ने सूचक विकास गर्ने र प्रगति मूल्यांकन गर्ने साथै मापदण्ड अनुसारको गुणस्तर कायम गर्न नसक्ने विद्यालयलाई अनुदान लगायत आवश्यक सेवासुविधामा कटौती गर्ने ।

(ज) विद्यालयहरूको सामाजिक परीक्षण गर्ने गराउने साथै मापदण्ड अनुसार समय सिमा भित्र समाजिक परिक्षण नगर्ने विद्यालयलाई अनुदान लगायत आवश्यक सेवासुविधामा कटौती गर्ने ।

(झ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने साथै शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागी गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई कामकाज सरूवा पालिका भित्र गर्ने गराउने ।

(ञ) शिक्षा समितिले गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन आफै वा आफनो प्रतिनिधी पठाई गर्ने गराउने र सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन अनुसार आवश्यक प्रोत्साहन र दण्ड, सजाय सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने।

(ट) शैक्षिक गुठीसँग गर्ने सम्झौताका शर्तहरू निर्धारण गर्ने,

(ठ) शैक्षिक संस्थासँग आबद्ध शिक्षक कर्मचारीहरूलाई आवश्यक प्रोत्साहन, दण्ड, सजाय सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने,

(ड) गाउँपालिका विद्यालयहरूमा अस्थायी/करार शिक्षक, स्वंमसेवक शिक्षक, कर्मचारीहरूको पदपुर्ति गाउँपालिकाले विशेष पदपुर्ति समिति गठन गरी गर्ने गराउने । साथै विद्यालयहरूमा दैनिक ज्यालादारीमा खटाउने काम गाउँपालिका प्रमुखको निर्देशन अनुसार गर्ने गराउने ।

(ढ) गाँउपालिकाभित्र स्थापना भएका पुस्तकालय, वाचनालय, सामुदायिक सिकाई केन्द्रको सम्वर्द्धन, संरक्षण तथा अनुमति प्रदान गर्ने,

(ण) गाँउ क्षेत्रभित्र अनुमति प्राप्त गरी संचालन भएका शैक्षिक परामर्श केन्द्र, विभिन्न प्रकारका कोचिङ सेन्टर, टियुसन सेन्टर आदिको अनुगमन तथा निरीक्षण, नियमन गर्ने । अनुमति माग भएमा तोकिएको पूर्वाधार पुगेका संस्थाहरूलाई अनुमति प्रदान गर्ने,

(त) गाँउ भित्रका विध्यालयहरू एवं शिक्षण संस्थासँग सम्बन्धित सवै संघ संस्थाहरूको आर्थिक विवरण सहितको प्रतिवेदन माँग गर्ने, सो मा छलफल एवं आवश्यक निर्देशन दिने ।

(थ) गाँउपालिका भित्रको शिक्षकहरूलाई विद्यार्थिको अनुपातमा शिक्षक व्यवस्थापन गरी सहजरूपले विद्यालय संचालनको व्यवस्था मिलाउन अर्को व्यवस्था नभएसम्म कामकाजमा खटाउने । यसरी स्थानीयस्तरमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्दा पनि शिक्षक अपुग भएमा सो को विवरण शिक्षा अधिकृतले तयार गरी कार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्ने । उक्त सिफारिसको आधारमा गाँउ कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम कार्य विधि पुरा गरी स्वयंम सेवक शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने।

(द) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१. **गाँउ कार्यपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार** : (१) यस ऐनमा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त कार्यपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछन् :

१.१ **गाउँ शिक्षा समिति अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार** : गाउँ शिक्षा समिति अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) गाउँ शिक्षा समितिका अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधिले गाउँपालिका भित्रका सबै किसिमका विद्यालयहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरि गराई गुणस्तर शिक्षण स्थापित गर्ने, विना जानकारी अनुपस्थित शिक्षकको हकमा हाजिरी काटी आवश्यक कार्वाही गर्ने गराउने ।

(ख) विद्यालयले खाईपाई आईरहेको सेवासुविधामा आफनो मनोमानी शिक्षक, बालविकास सहजकर्ता तथा विद्यालय कर्मचारीहरूको नाम थपी भुक्त्याएर रकम माग गर्ने प्र.अ.को ग्रेड रोका गरी आवश्यक कार्वाही गर्ने गराउने ।

(ग) गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण विद्यालयका स्थायी शिक्षक बाहेकका अस्थायी, निजिस्रोत, करार/राहत, दैनिक ज्यालादारीहरूको पदपुर्ति तथा खारिज गर्ने गराउने जिम्मेवारी गाउँ शिक्षा समिति प्रमुखको हुनेछ । साथै प्र.अ.को जिम्मेवारी तोक्ने कार्य गाउँ शिक्षा समिति प्रमुखको निर्देशन अनुसार हुनेछ ।

(घ) विद्यालयमा कार्यरत प्र.अ., शिक्षक, विद्यालय कर्मचारीहरूको बर्षको २ पटक कार्य सम्पादन मूल्यांकनको अधारमा प्रोत्साहन तथा दण्ड सजाय गरिनेछ ।

(ङ) गाउँ शिक्षा समितिले विद्यालय व्यवस्थापन समिती गठन गर्न पत्राचार अनुसार ३ पटक सम्म बैठक बसी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएमा गाउँ शिक्षा समितिको प्रमुखले विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई मनोनित गरी तदर्थ समिति गठन गर्ने गराउने छ ।

(च) विद्यालयहरूको खातामा अनुदान तथा विभिन्न कार्यक्रमहरूको लागी पठाएको रकम नियमानुसार खर्च गरी ४ महिना भित्र फर्छ्यौट नगरेका विद्यालयको जिम्मेवार व्यक्तिको तलब सहित विद्यालयलाई अगामी किस्ताको रकम रोका गर्ने गराउने ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(छ) विद्यालय संचालन हुने समयको १५ मिनेट पछि सम्म र विद्यालय बन्द हुने समयको १५ मिनेट अघि सम्म प्र.अ., शिक्षक, बालविकास सहजकर्ता र विद्यालय कर्मचारीहरूको अनुपस्थित देखिएमा उक्त दिनको हाजिरी कटा गरी सेवासुविधामा रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउने ।

(ज) प्र.अ., शिक्षक, बालविकास सहजकर्ता र विद्यालय कर्मचारीहरू विद्यालय संचालन समय अवधि भरि विद्यालयको कामकाजले विद्यालय भन्दा बाहिर जानुपर्ने अवस्थामा तपसिल अनुसार कार्य गर्ने गराउने

- शिक्षक, बालविकास सहजकर्ता, विद्यालय कर्मचारीहरूको हकमा प्र.अ. लाई लिखित निवेदन दिनुपर्ने र प्र.अ.ले शिक्षा शाखा प्रमुखको अनुमति लिई स्वीकृती दिएको हुनुपर्ने ।
- प्र.अ.को हकमा शिक्षा शाखा प्रमुखलाई ईमेल, एसएमएस मार्फत लिखित जानकारी गराउनु पर्ने र शिक्षा शाखा प्रमुखले गाउँ शिक्षा समिति प्रमुख सित अनुमति लिई स्वीकृत गर्नुपर्ने ।
- विना स्वीकृत विद्यालयमा अनुपस्थित देखिएमा सो दिनको हाजिरी कटा गरी आवश्यक कार्वाही गर्ने गराउने ।

१३. **प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार** : यस ऐनमा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त प्रमुख तथा शिक्षा समितिको प्रत्यक्ष मातहतमा रही प्रशासकीय अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ :

१४. **गाँउ शिक्षा अधिकृत** : यस ऐनमा अन्यत्र लेखेका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त प्रमुख शिक्षा समिति तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतको प्रत्यक्ष मातहतमा रही शिक्षा अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ :

१५. **गाँउ शिक्षा अनुगमन समिति** : (१) विद्यालय शिक्षाको समग्र पक्षको अनुगमन गर्न देहायबमोजिम शिक्षा अनुगमन समिति गठन हुनेछ ।

(क) गाँउ शिक्षा समितिको प्रमुख वा निजले तोकेको व्यक्ति -अध्यक्ष

(ख) गाँउ कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिकाको सदस्य १ जना -सदस्य

(ग) गाँउ सभाका सदस्यहरूमध्येबाट गाँउपालिका प्रमुखले तोकेको एकजना महिला सहित दुई जना -सदस्य

(घ) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानअध्यापकहरूमध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनयन गरेको एकजना -सदस्य

(ङ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको व्यक्ति - सदस्य

(च) शिक्षा र बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने गाँउ शिक्षा समितिले मनोनयन गरेको गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधी २ जना - सदस्य

(छ)गाँउपालिकाको शिक्षा प्रमुख वा जिम्मेवारी वहन गर्ने कर्मचारी -सदस्य सचिब

२) <u>शिक्षा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार</u> : शिक्षा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ :

(क) प्रत्येक २ महिनामा गाउँपालिका भित्रका सबै विद्यालयमा कम्तिमा एक पटक स्थलगत निरिक्षण तथा अनुगमन गर्ने र निरिक्षण तथा अनुगमन गर्ने क्रममा प्र.अ. र वि.व्य.स. सगँ छलफल गरी छलफलमा भएको कुरा र निरक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धी व्योहोरा विद्यालयको निरिक्षण पुस्तिकामा जनाउन लगाउने ।

(ख)यस ऐन बमोजिम विद्यालय नियमित रूपले संचालन भए नभएको, त्यस्तो विद्यालयमा भौतिक साधन सुरक्षित विद्यालय अनुरूप भए नभएको, शिक्षक प्रर्याप्त भए नभएको, उपल्बध साधनको अधिकतमा सदुपयोग भए नभएको र निर्धारित स्तर बमोजिम पठनपाठन भए नभएको र समग्र शैक्षिक गुणस्तर कायम भए नभएको सम्बन्धमा प्र.अ., शिक्षक, वि.व्य.स. तथा शिक्षक अभिभावक संघ सित विचार विर्मश गरी सो अनुरूप भएको नदेखिएमा सुधार गर्न लगाउने र आवश्यक प्रोत्साहन र दण्ड सजायको लागी सिफारिस गर्ने ।

(ग) विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अभिलेख दुरूस्त भए नभएको निरिक्षण गर्ने र सोको प्रतिवेदन तयार पारी पेश गर्ने ।

(घ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमित रूपले बसे नबसेको जाचँबुझ गरी नबसेको भए बैठक बोलाउन प्र.अ. लाई निर्देशन दिने ।

(ङ) शिक्षक तथा कर्मचारीको हाजिरी अभिलेख दुरूस्त भए नभएको जाचँ वा निरिक्षण गरी विदा नलिई अनुपस्थित हुने शिक्षक तथा कर्मचारीको हकमा हाजिरी पुस्तिकामा गयल जनाई सोको जनाउ सहितको कारबाहीको लागी सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षा अधिकारीलाई सिफारिस गर्ने ।

६. **सामुदायिक सिकाई केन्द्र** : गाँउपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

७. **अध्यापन अनुमतिपत्र** : विद्यालयमा नियुक्त हुन तोकिए बमोजिमको अध्यापन अनुमतिपत्र लिएका व्यक्ति मात्र शिक्षक पदमा उम्मेदवार हुन योग्य हुनेछन् ।

८. **अनुदानको व्यवस्था** : (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत दिँदै आएको अनुदान रकममा कटौती नहुने गरी तोकिएको सुत्रको आधारमा गाँउपालिकाले सामुदायिक विद्यालयलाई अनुदान दिनेछ । तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिकस्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्ता विद्यालयलाई दिँइदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न सकिनेछ ।

(२) गाँउपालिकाले सामुदायिक विद्यालयहरूलाई तोकिए बमोजिम शर्त पूरा गरेमा थप अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

९. **छात्रवृत्तिको व्यवस्था** : गाँउपालिकाले विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीलाई छात्रावृति सम्बन्धी कार्यविधि वनाई तोकिए बमोजिम छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

१०. **प्रारम्भिक बाल शिक्षासम्बन्धी व्यवस्था** : प्रारम्भिक बाल शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. **प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रलाई अनुदान** : गाँउपालिकाले प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सम्बन्धी कार्यविधि वनाई त्यस आधारमा अनुदान रकम दिन सक्नेछ ।

१२. **विद्यालय व्यवस्थापन समिति** : (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, व्यवस्थापन र अनुगमन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :

(क) अभिभावकले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएका कम्तीमा दुई जना महिला दलित सहित चार जना -सदस्य

(ख)विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको एकजना -सदस्य

(ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजिवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर उल्लेख्य आर्थिक सहयोग समेत गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एकजना महिला सहित दुईजना -सदस्य

(घ) सम्बन्धित विद्यालयको शिक्षक अभिभावक संघको अध्यक्ष वा प्रतिनिधी -सदस्य

(ङ) विद्यालयका शिक्षक/कर्मचारीले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एकजना - सदस्य

(च) विद्यालय हेर्न तोकिएको विद्यालय निरिक्षक एक जना- सदस्य

(छ) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

(२) विद्यालय स्तरीय बालक्लवले मनोनयन गरको एक जना बालक्लवका प्रतिनिधी आमन्त्रित सदस्यको रूपमा रहनेछन् ।

(३) प्राविधिक र व्यावसायिक विषयमा अध्ययन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा गाँउपालिका क्षेत्रभित्रका सम्बन्धित विषय तथा व्यवसायसँग गाँए स्तरमा रहेका उद्योग तथा वाणिज्य संग सम्बन्धित संस्थाको तर्फबाट एक जना प्रतिनिधी सदस्य रहनेछ।

(४) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा पचास प्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावकहरू सदस्य रहनेछन् ।

(५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूले उपदफा १ को खण्ड (क), (ख) वा (ग) बमोजिमका सदस्यहरू मध्येबाट छानेको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ ।

(६) व्यवस्थापन समितिको म्याद सकिनुभन्दा कम्तिमा एक महिना अगावै नयाँ व्यवस्थापन समितिको गठन बहालवाला व्यवस्थापन समितिले गरी पदभार हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ । यसो हुन नसकेमा वा व्यवस्थापन समिति गठन विवादित भई ३ पटक बसेको बैठक पश्चात पनि समिति बन्न नसकेमा तोकिए बमोजिम गाँउ शिक्षा समिति प्रमुखले मनोनित गरी तदर्थ व्यवस्थापन समितिको गठन गर्नेछ ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(६) व्यवस्थापन समिति गठनसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(७) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :

(क) विद्यालयको संस्थापक वा लगानीकर्ताहरू मध्येबाट सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतवाट मनोनित भएका एक जना -अध्यक्ष

(ख) विद्यालयको संस्थापक वा लगानीकर्ताहरू मध्येबाट समितिले मनोनित गरेका एक जना महिला -सदस्य

(ग) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको एकजना -सदस्य

(घ) स्थानीय शिक्षा प्रेमी वा समाजसेवीहरूमध्ये विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एकजना महिला सहित दुई जना -सदस्य

(ङ) अभिभावकहरू मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरको एकजना -सदस्य

(च) गाँउ शिक्षा अधिकृत वा विद्यालय निरीक्षकको काम गर्न तोकिएको व्यक्ति -सदस्य

(छ) सम्बन्धित विद्यालयको शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एकजना -सदस्य

(ज) विद्यालयको प्रधानाध्यापक वा विद्यालय प्रवन्ध निर्देशक -सदस्य-सचिव

(८) उपदफा (१), (२), (३) र (७) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

९. सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,

(ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,

(ग) विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक तथ्यांक र विवरण अद्यावधिक गराई राख्ने,

(घ) विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गर्ने र त्यसको जानकारी गाँउपालिकालाई दिने,

(ङ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम राख्न राजनैतिक, धार्मिक वा साम्प्रदायिक भावनाको आधारमा विद्यालयको वातावरण धमिल्याउन नदिने,

(च) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सचिवालय व्यवस्थित गर्ने, गराउने,

(छ) विद्यालयमा आवश्यक पर्ने अध्यापन अनुमतिपत्र लिई प्रचलित कानुन बमोजिम शिक्षक सेवा आयोगवाट सिफारिस भएका शिक्षक काममा लगाउने,

(ज) गाँउपालिकावाट खटिएका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई हाजिर गराई काममा लगाउने,

(झ) गाँउपालिकाबाट तोकिएको रजिष्टर्ड लेखापरीक्षकबाट विद्यालयको वार्षिक लेखापरीक्षण गराउने,

(ञ) लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन अनुसार तत्काल आवश्यक कारबाही गर्ने र त्यसको प्रतिवेदन गाँउ शिक्षा समितिमा पेश गर्ने,

(ट) तोकिए बमोजिम विद्यालय सञ्चालन गर्ने र पठनपाठन गर्ने, गराउने,

(ठ) गाँउ शिक्षा समितिले दिएको निर्देशनहरूको पालना गर्ने र प्रतिवेदन पठाउने ।

(ड) विद्यालयको आन्तरिक श्रोतबाट खर्च व्यहोर्ने गरी नियुक्ति वा बढुवा गरेका शिक्षकको लागि सेवा, शर्त र सुबिधा तोक्ने ।

(ढ) विद्यालयले गरेको वार्षिक क्रियाकलापको सामाजिक परीक्षण गराउने।

(ण) विना जानकारी अनुपस्थित रहेका शिक्षक, विद्यालय कर्मचारीहरूको हाजिरी काटी आवश्यक कार्वाहीको लागी सिफारिस गर्ने ।

(१०) संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,

(ख) विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक साधनको व्यवस्था गर्ने,

(ग) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने,

(घ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम राख्ने,

(ङ) विद्यालयले नेपाल सरकार, गाँउपालिकाले तोके बमोजिमको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक अनिवार्य रूपमा लागू गर्ने, पाठ्यक्रमलाई सहयोग पुग्ने खालका स्वीकृत सन्दर्भ स्रोत सामग्री प्रयोग गर्ने,

(च) तोकिए बमोजिम गाँउपालिकामा सूचिकृत गरी विद्यालय सञ्चालन र पठनपाठन गर्ने, गराउने,

(छ) अध्यापन अनुमतिपत्र लिई प्रचलित कानुन बमोजिम शिक्षक पदको लागि उम्मेदवार हुन योग्यता पूरा गरेका व्यक्तिलाई शिक्षक पदमा नियुक्ति गर्ने,

(ज) नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम तलब स्केलमा नघटाई शिक्षकलाई तलब दिने,

(झ) आचारसंहिता विपरित कार्य गर्ने शिक्षक/कर्मचारीलाई कारबाही गर्ने,

(ञ) विद्यालयमा कक्षा अपग्रेडको अनुमति लिन तोकिए बमोजिम धरौटी गाँउपालिकामा उपलब्ध गराउने,

(ट) शिक्षा ऐन तथा नियमावली तथा अन्य कानूनमा उल्लेखित व्यवस्थाका अतिरिक्त गाँउपालिकावाट जारी शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सवै नियम, नीति तथा निर्देशनहरूको पालना गर्ने,

(ठ) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालन भएका विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापनसम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हनेछ ।

(११) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार र बैठकसम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३. **विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने :** (१) कुनै विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेको निष्कर्ष सहित शिक्षा अनुगमन समिति मार्फत् गाँउ शिक्षा समितिमा पेश भएमा गाँउ शिक्षा समितिले उक्त प्रतिवेदन उपर छानविन गर्नेछ । गाँउ शिक्षा समितिको छानविनले समेत तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न नसकेको निष्कर्ष निकालेमा गाँउ शिक्षा समितिले गाँउपालिका समक्ष उक्त विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सिफारिस गर्नेछ । गाँउपालिकाले त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समिति तोकिएको प्रकृया पुर्‍याई विघटन गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्न गाउँ शिक्षा समितिको अध्यक्षले मनोनित गरि तदर्थ विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(३) यो ऐन तथा ऐन बमोजिम नियमावली जारी भएपछि विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएका विद्यालयहरूले बढिमा तीन महिनाभित्र यस ऐन बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गरी सक्नु पर्नेछ । विशेष परिस्थितिमा विद्यालयको अनुरोधमा तोकिएको अधिकारीले एक महिनासम्मको समयावधी थप गर्न सक्नेछ । यो ऐन लागु हुँदाका वखत प्रचलित नियम अनुसार गठन भएको समितिले उपदफा (१) को अवस्था वाहेकमा आफ्नो कार्यकाल अवधी रहँदासम्म काम गर्नेछ ।

४. **विद्यालयको विधानः** (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक संस्थागत विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रकृया लगायतका अन्य सान्दर्भिक विषय वस्तु समावेस गरिएको विधान अभिभावक सभाबाट पारित गराई लागू गर्नुपर्नेछ ।

(२) अभिभावक सभाले विधान आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्नेछ तर संस्थागत विद्यालयको हकमा शिक्षा ऐन, कम्पनी ऐन तथा गुठीसँग नबाझिने गरी संचालक, लगानीकर्ताहरूको सभाले विधान संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(३) विधान अनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक/प्रवन्धक लगायत अन्य सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) अध्यावधिक विधानको प्रमाणित प्रतिलिपि पारित भएको मितिबाट १५ दिनभित्र व्यवस्थापन समितिले गाँउपालिकाको कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) विद्यालयको विधान सार्वजनिक दस्तावेज हुनेछ र दस्तावेज हेर्न सवैले पाउनु पर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

वडा शिक्षा समिति : (१) वडास्तरमा देहायबमोजिमको वडा शिक्षा समिति गठन हुनेछ ।

(क) गाँउपालिकाका सम्वन्धित वडाका वडा अध्यक्ष -अध्यक्ष

(ख) वडा समितिका सदस्यहरूमध्ये वडा समितिले तोकेको एक जना दलित महिला सहित २ जना -सदस्य

(ग) सामुदायिक विद्यालयको प्रधानअध्यापक वा शिक्षकहरूमध्ये वडा समितिवाट छनौट भएका एक जना -सदस्य

(घ) संस्थागत विद्यालयवाट प्रतिनिधित्व हुनेगरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्ये वडा समितिको बैठकले तोकेको एक जना -सदस्य

(ङ) शिक्षा सम्बन्धी कार्य गर्ने सघंसस्थाहरू मध्येबाट वडा समितिबाट छनौट भएका एक जना -सदस्य

(च) वडा सचिव -सदस्य सचिव

(२) वडा शिक्षा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालय सेवा क्षेत्र निर्धारण गर्ने ।

(ख) नाँया विद्यालय खोलने अनुमतिको निवेदन साथ प्राप्त कागजात र स्थलगत अवस्था जाँचवुझ गरि औचित्य सहित सक्कल कागजात सिफारिस गर्ने ।

(ग) अनौपचारीक शिक्षाको कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।

(घ) वडा क्षेत्र भित्र संचालित विद्यालयको अनुगमन, रेखदेख र समन्वय गरी गणस्तर वृद्धि गर्न सुझाव र परामर्श दिई सहयोग गर्ने ।

(ङ) विद्यालय नक्साङ्कनको पुर्वाधार सहित विद्यालय भर्ना नभएका वालवालिकाहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने ।

गाँउपालिका शिक्षा विकास कोष : (१) सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुर्‍याउन तथा त्यस्ता विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नको लागि गाँउस्तरमा एक गाँउ शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन् :

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ग) गाँउपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) गाँउपालिकामा स्थापित शैक्षिक विकास कोषको रकम,

(ङ) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त विद्यालयको वार्षिक कूल आम्दानीमध्ये कार्यपालिकाबाट तोकिए बमोजिमको रकम,

(च) चन्दाबाट प्राप्त रकम,

(छ) सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,

(ज) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

कोष सञ्चालक समिति : (१) कोष सञ्चालक समिति तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

विद्यालय कोष : (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ जसमा देहाय बमोजिमका स्रोतवाट प्राप्त रकम सो कोषमा दाखिला हुनेछ ।

(क) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र गाँउपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,

(ख) गाँउपालिकाका शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,

(ग) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,

(घ) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम र

(ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तथा सामाजिक लेखापरीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

गाँउपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने : (१) गाँउपालिकाले विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई तोकिएको क्षेत्रसँग सम्बन्धित आवश्यक निर्देशनहरू दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशन पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

गाँउपालिकाले विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने : (१) गाँउपालिकाले हाल सञ्चालन भइरहको ३० मिनेटको हिडाईको दुरी नजिकमा रहेको कुनै विद्यालयलाई विद्यार्थी संख्या, सेवा क्षेत्रको जनसंख्याको आधारमा एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न वा कुनै विद्यालयको कुनै तह हटाउन वा कुनै कक्षाको संचालन अनुमति रद्ध गर्न वा विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न वा तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा विद्यालयमा कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्न अनुमति वा स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेछ ।

विद्यालयको सम्पत्ति : (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोग वा स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति सावर्जनिक सम्पत्ति मानिनेछ । उक्त विध्यालयको हकभोग वा स्वमित्वमा रहेको जग्गा, भवन वा आम्दानी वा त्यस्तो सम्पति सम्वन्धित विध्यालयको हकहितका साथै अन्य विध्यालय संचालनमा टेवा पुऱ्याउन गाँउपालिकाले आवश्यकता अनुसार उपयोग गर्न गराउन सक्नेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृती रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति गाउँपालिकाले आवश्यक्ताको आधामा विद्यालयको गाभिएको अन्य विद्यालयको सम्पत्तीको रूपमा समावेश गर्न सकिनेछ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

(३) कम्पनी ऐन अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।

(४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाँउपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ । तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट त्यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(५) नेपाल सरकार वा गाँउपालिकाको स्वीकृतीमा प्राप्त गरेको सम्पत्ति नेपाल सरकार वा गाँउपालिकाको स्वीकृती बेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

३२. **विद्यालयलाई छुट र सुविधा** : (१) प्रचलित कानुनमा जुन सुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा गाँउपालिकाबाट शिफारिस गर्दा कुनै दस्तुर लाग्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा नेपाल सरकार/गाँउपालिकाले तोकिएको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सक्नेछ ।

(३) सामुदायिक विध्यालयको जग्गा वा सम्पतिमा न.पा. को मालपोत (तिरो) दस्तुर वा सम्पति कर छुट हुनेछ ।

(४) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३३. **अनुमति वा स्वीकृती रद्द गर्ने** : कुनै संस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा तोकिएको अधिकारीले तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृती रद्द गर्नेछ ।

राज कुमार यादव
गाउँपालिका अध्यक्ष

तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृती रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

४. **विद्यालयको वर्गीकरण** : विद्यालयलाई तोकिएको आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ ।

५. **विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्ने** : (१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भयरहित रूपमा अध्ययन, अध्यापन गर्ने वातावरण सृजना गर्न तथा विद्यालयभित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६. **शुल्कसम्बन्धी व्यवस्था** : (१) नेपाल सरकारले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउनेछैन ।

(२) उपदफा (१) मा जनु सुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै अभिभावकले दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग सामुदायिक विद्यालयलाई दिन सक्नेछ ।

(३) सबै बालबालिकालाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नको लागि गाँउपालिकाले आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय बाहेकको अन्य विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीसँग लिइने शुल्क तोकिएको आधारमा निर्धारण गरिनेछ ।

(५) विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एकपटक भर्ना शुल्क लिइसकेपछि पुनः सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना गर्नको लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(६) विद्यालयले विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण गर्नको लागि विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(७) संस्थागत विद्यालयले विद्यार्थीसँग लिन पाउने शुल्क गाउँ शिक्षा समितिको प्रमुखबाट स्वीकृत गराई निर्धारण गर्नुपर्नेछ, त्यसरी शुल्क निर्धारण सम्बन्धमा स्वीकृति दिदा गाउँ शिक्षा समितिको प्रमुखले विद्यालयले उपलब्ध गराएको सुविधाको अधारमा दिईनेछ ।

(८) यस ऐन विपरीत शुल्क लिने विद्यालयलाई उक्त शुल्क फिर्ता गराई गाउँ शिक्षा प्रमुखले एक लाख रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

३७. **शिक्षकको पेशागत महासंघसम्बन्धी व्यवस्थाः** सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको पेशागत हकहितको सम्बन्धमा कार्य गर्न गाँउ क्षेत्रभित्र तोकिए बमोजिम एक शिक्षक महासंघ रहन सक्नेछ ।

३८. **शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचारणसम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले देहायका अवस्थामा पदबाट हटाउन गाँउपालिकामा सिफारिस गर्न सक्नेछ :

(क) तोकिए बमोजिमका पदीय दायित्व पूरा नगरेमा,

(ख) विना सूचना लगातार पन्ध्र दिनभन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,

(ग) विद्यालयमा मादक/मदिराजन्य पदार्थ सेवन गरी आएको प्रमाणित भएमा वा विद्यालयभित्र सूर्तीजन्य पदार्थ सेवन गरेमा,

(घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसुरदार ठहरिएमा,

(ङ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा काम गरेमा वा अन्य कुनै व्यावसायिक क्रियाकलाप गरेमा

(च) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको कार्यकारी सदस्य रहेको पाइएमा,

(छ) गाँउपालिकाको अनुमति विना व्यापार व्यवसाय वा आय आर्जनको कृयाकलापमा सहभागी भएमा,

(ज) शिक्षक वा कर्मचारीहरूले व्यवसायिक हक हितका नाममा अमूक राजनैतिक दलको मात्र हित वा विरोधमा कार्य गर्ने संगठनका गतिविधिमा कार्यालयको समयमा संलग्न भएमा ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(२) उपदफा (१) बमोजिम वा अन्य माध्यमले कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने पर्याप्त प्रमाण प्राप्त भएमा गाँउपालिकाले निजलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर कार्यरत् पदवाट हटाउनु अघि मनासिव माफिकको स्पष्टिकरणको मौका भने प्रदान गरिने छ ।

स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने : सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत् शिक्षक वा कर्मचारीहरूले कुनै पनि देशको स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नको लागि आवेदन दिन हुँदैन । स्थायी आवासीय अनुमति लिएका तथा लिन आवेदन दिने शिक्षक वा कर्मचारीहरूलाई दिइने दण्ड तथा सजाय तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

शैक्षिक योग्यता : विद्यालयको शिक्षकको लागि चाहिने शैक्षिक योग्यता तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात : गाँउपालिकाले प्रत्येक विद्यालयमा नियमित अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा तोकिए बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षकको अनुपात कायम हुनेछ ।

शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने : (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासनसम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचनसम्बन्धी काम, दैवी प्रकोप उद्धार वा नेपाल/प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

अदालतको आदेशबाट पुनः बहाली हुन सक्ने : (१) दफा ३६ मा उल्लेख भएका कुनै वा केही आरोपमा सजाय भई नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक/कर्मचारी अदालतकोआदेश वा फैसला बमोजिम मात्र नोकरीमा नब्बे दिन भित्र पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पुनः बहाली भएको शिक्षकले नोकरीबाट हटेदेखि पुनःबहाली भएको मितिसम्मको पूरा तलब, भत्ता र तलब वृद्धि पाउने भए सो समेत पाउनेछ ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

शिक्षकको नियुक्ति र सरूवा : (१) विद्यालयमा रिक्त तथा राहत शिक्षक दरवन्दीमा अस्थायी तथा करार नियुक्तिको व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ । स्थायी शिक्षकको नियुक्ति तथा पदस्थापना संघीय शिक्षक सेवा आयोग तथा प्रादेशिक शिक्षक सेवा आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ। गाउँपालिका भित्रका सामुदायिक तथा धार्मिक विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या र आवश्यक्ताको आधारमा तथा श्रोतको उपलब्धताको आधारमा कार्यविधि बनाई स्वयसेवक शिक्षक गाउँपालिकाले नियुक्ती गर्नेछ ।

(२) सरूवा हुन आवेदन दिने दरवन्दीमा कार्यरत् शिक्षकलाई गाँउपालिकाभित्रका कार्यरत् विद्यालयको व्यवस्थापन समिति र सरूवा हुने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको सहमतिमा कक्षा सञ्चालनमा बाधा नपर्ने गरी विषयगत दरवन्दी समेतको आधारमा गाँउ शिक्षा समितिले तोकिए बमोजिमको प्रकृया अपनाई रिक्त दरवन्दीमा सरूवा गर्न सक्नेछ ।

(३) सरूवा हुन आवेदन दिने दरवन्दीमा कार्यरत् शिक्षकलाई गाँउपालिकाभित्रका कार्यरत् विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको सहमतिमा कक्षा सञ्चालनमा बाधा नपर्ने गरी गाँउपालिकाले अर्को स्थानीय तहमा सरूवाको लागि सहमति दिन सक्नेछ ।

(४) विद्यालयमा शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि आवश्यक्ता अनुरूप शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीलाई गाउँपालिका भित्रका सामुदायिक तथा धार्मिक विद्यालयहरूमा गाउँ शिक्षा समितिको अध्यक्षको निर्देशन अनुसार शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई कामकाजमा खटाइनेछ ।

दरवन्दी मिलान : तोकिएको मापदण्डको आधारमा बढी दरवन्दी भएको विद्यालयबाट कम दरवन्दी भएको विद्यालयमा तोकिएको अधिकारीले तोकिएको प्रकृया पूरा गरी दरवन्दी मिलान गर्न सक्नेछन् ।

संस्थागत विद्यालयले छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने : (१) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कूल विद्यार्थी संख्याको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम आर्थिक रूपमा विपन्न, अपाङ्गता भएकाहरू, महिला, दलित, जनजाति, जेहेन्दार विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छात्रवृत्तिको लागि विद्यार्थी छनौट गर्न प्रत्येक विद्यालयमा सम्बन्धित वडा अध्यक्ष तथा वडा सदस्य, विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष,

विद्यालयको प्रधानाध्यापक, गाँउ शिक्षा अधिकृत वा निजको प्रतिनिधि र विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा रहेका अभिभावकको प्रतिनिधि रहेको एक छात्रवृत्ति छनौट समिति रहनेछ ।

(३) समितिले छनौटको लागि आधार, शर्त र प्रक्रिया तयार गरी सो विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई सार्वजनिक गरी छात्रवृत्ति उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) समितिले छात्रवृत्तिको लागि छनौटको नतिजा आधार सहित सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने : नियमानुसार विदा स्वीकृत गराई बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेका शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलब, भत्ता पाउने छैनन् र त्यस्तो अवधी निजको सेवामा समेत गणना हुने छैन ।

प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारीसम्बन्धी व्यवस्थाः (१) सामुदायिक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापक र गाँउपालिकाले स्वीकृत गरे बमोजिमको संख्यामा कर्मचारीको दरबन्दी रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारी नियुक्ति, सेवाको शर्त र सुविधासम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

बालबालिकालाई निष्काशन गर्न, शारीरिक वा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने : (१) सामान्यतया कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निष्काशन गर्न पाईने छैन ।

(२) विद्यालयमा अध्ययनरत् बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।

शैक्षिक परामर्श सेवा, विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन : (१) कसैले पनि यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, बिज्र कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा सञ्चालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा सञ्चालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

राज कुमार महतो

प्रगति विवरण बुझाउनु पर्ने : विद्यालयले चौमासिक रूपमा तोकिए बमोजिमका विवरण सहितको प्रगति विवरण गाँउपालिका कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।

पुरस्कार तथा दण्ड सजाय : (१) पुरस्कारः

(क) गाँउपालिकाले प्रत्येक वर्ष गाँउपालिकाभित्रका उत्कृष्ट विद्यालय, विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी र समितिलाई सम्मान र पुरस्कार दिन सक्नेछ ।

(ख) गाँउपालिकाले शिक्षक, कर्मचारीलाई कार्यसम्पादनको आधारमा थप सेवा सुविधा दिन सक्नेछ ।

(२) दण्ड सजायः

(क) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरमो त्यस्तोव्यक्तिलाई मुद्दा हेर्ने अधिकारीले बिगो असूल गरी विगो बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(ख) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसुरको मात्रा हेरी रू. एकलाख रूपैयाँ जरिवाना वा ६ महिना कैद वा दुवै सजाय हुन सक्नेछ ।

(१) प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,

(२) उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरबाही वा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्य गरेमा,

(३) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृती बेगर प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षा केन्द्र नियन्त्रणमा लिई अमर्यादित कार्य गरेमा,

(४) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,

(५) अरूको तर्फबाट परीक्षा दिएमा,

(६) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा,

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(७) विद्यार्थी भर्ना गर्दा दान, उपहार वा कुनै रकम लिएमा,

(८) अनुमति नलिई कुनै शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा,

(९) कानुन विपरीतको अन्य कार्य गरेमा,

(३) कानुन बमोजिमको कसुरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी उपर मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मितिदेखि मुद्दाको टुङ्गो नलागेसम्म निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसुरदार ठहरिएमा निजलाई यस ऐन बमोजिम विभागीय सजाय गरिनेछ ।

२३. **मुद्दा हेर्ने अधिकारी** : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम सजायँ गर्ने अधिकार अध्यक्षलाई हुनेछ ।

२४. **पुनरावेदन** : अध्यक्षले गरेको सजायको आदेश उपर ज़िल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

२५. **नियम बनाउने अधिकार** : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाँउपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि गाँउ शिक्षा समितिले आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

२६. **संक्रमणकालीन व्यवस्था** : (१) यस ऐनद्वारा तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदासम्म गाँउ कार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ ।

(२) यो ऐन जारी भएपछि विद्यालयमा रिक्त रहेको दरबन्दीमा करार शिक्षकको विज्ञापनको अनुमति गाँउ शिक्षा समितिले दिन सक्नेछ ।

२७. **बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार** : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अड्काउ परेमा गाँउपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ ।

२८. **बचाऊ र लागू नहुने** :

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिए जति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ । यस ऐनसँग सम्वन्धित विषयमा भएका कार्यलाई यसै बमोजिम मानि यो ऐन लागु भए पश्चात यसै ऐन बमोजिम कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

(२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिना-मिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन ।

(३) संविधान एवं अन्य कानून सँग बाझिएका यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरू बाझिएको हदसम्म प्रमाणित आधारमा स्वतः निस्कृय हुनेछन् ।

(४) साझा अधिकारका सम्वन्धमा संघीय शिक्षा ऐन, प्रादेशिक शिक्षा ऐनले व्यवस्था गरे अनुसार हुनेछ ।

(५) यस अघि कानुन बमोजिम नियुक्त शिक्षक कर्मचारीहरूलाई नेपाल सरकारले दिइदै आएको सुविधामा कुनै किसिमको कटौती गरिने छैन । तर यो व्यवस्थाले कानुन बमोजिम दण्ड, सजाय र कारवाही गर्न वाधा पर्ने छैन ।

राज कुमार महतो
गाउँपालिका अध्यक्ष